

І.В. Нестеренко, канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Розкрито теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій застосування інформаційних технологій у туристичному бізнесі. Уточнено термінологічний інструментарій у сфері інформаційних технологій з урахуванням галузевої специфіки.

Раскрыты теоретико-методологические основы, а также практический инструментарий применения информационных технологий в туристическом бизнесе. Уточнен терминологический инструментарий в сфере информационных технологий с учетом отраслевой специфики.

The article exposed the theoretical and methodological grounds and practical tools of information technologies application in tourist business. Theoretical bases of information technologies, systems and markets evolutionary development are extended, the terminology is specified in the information technologies field taking into account a particular branch specific.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації значно зростає роль інформаційних технологій як важливого інструмента в підвищенні ефективності управління підприємствами. Специфічні особливості створення та реалізації туристичних послуг (велика кількість учасників та значна їх географічна роз'єднаність, розгалужена система взаємовідносин суб'єктів туристичного ринку, територіальна диференціація туристичного продукту, віддаленість місця реалізації туристичних послуг від місця їх споживання) обумовлюють необхідність підвищення рівня забезпечення системи управління сучасними інформаційними технологіями (ІТ).

Позитивний вплив інформаційних технологій бухгалтерського обліку на динаміку вітчизняного та міжнародного туристичного потоку привів до трансформування туристичної галузі з такої, що орієнтована на обслуговування організованих туристів, на багатогалузеву сферу діяльності, спрямовану на задоволення різноманітних потреб мільйонів індивідуальних туристів. В Україні за останні п'ять років туристичні потоки збільшились утричі. Але напрями туристичного бізнесу в нашій країні освоєні не повністю. Одна з причин зменшення обсягів – недостатня інформованість про вітчизняний туристичний продукт, складність його інформаційного супроводження, яка пов'язана з неспроможністю суб'єктів туристичної діяльності відслідковувати і підтримувати велику інформаційну базу.

Наявність проблем підтверджується недостатнім рівнем використання новітніх інформаційних технологій у туристичній сфері, а саме: низьким рівнем розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури; відсутністю баз даних туристичного профілю в окремих регіонах країни; обмеженістю інформації та реклами туристичного продукту на міжрегіональних, національному та міжнародному ринках; недосконалістю механізму інформаційного обміну суб'єктів господарювання у сфері туризму і зовнішнього середовища за допомогою мережі Інтернет; низьким рівнем розвитку віртуальних туристичних підприємств і центрів; відсутністю державної електронної системи забезпечення суб'єктів туристичної діяльності оперативною інформацією про попит, пропозицію, ціни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу інформації як фактора виробництва і процесу перетворення її в пріоритетний фактор сучасних виробничих відносин, сутності інформаційних технологій і напрямів їх застосування в діяльності підприємств виробничої сфери та сфери послуг, процесів інформатизації суспільства стали предметом дослідження у працях таких вчених, як: А. Богачевський, А. Бондаренко, В. Брижко, В. Василенко, Н. Винер, Л. Вінарик, Дж. Веллінгтон, Н. Войтюшенко, С. Ілляшенко, Н. Зайцева, О. Кармінський, М. Кастельс, В. Касьяненко, Н. Кустова, А. Мазаракі, А. Макадамс, В. Мартін, Л. Мельник, А. Останець, О. Паршина, Ю. Паршин, Т. Писаревська, В. Плескач, В. Попов, В. Пономаренко, Ю. Рогушина, М. Румянцев, Н. Свірідова, М. Скопень, М. Хеллгрєн, Дж. Ходжсон, Ю. Хотунцев та ін.

Враховуючи обмеженість наукових та практичних розробок з цього питання, а також різну ступінь впливу інформаційних технологій бухгалтерського обліку на розвиток туристичного бізнесу, виникла нагальна потреба в комплексному дослідженні застосування різноманітних інформаційних технологій в управлінні суб'єктами туристичної діяльності, реалізації механізмів активізації їх розвитку в умовах переходу до інформаційного суспільства.

Мета та завдання статті. Метою статті є висвітлення результатів розробки теоретичних і методологічних засад та практичних рекомендацій щодо застосування сучасних інформаційних технологій в управлінні суб'єктами туристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний ринок є одним із найбільш динамічних та, на відміну від інших ринків, характеризується великою кількістю учасників, значною їх географічною роз'єднаністю, швидким оновленням інформації. Однією з причин є недостатність інформації та реклами вітчизняного туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, недосконалість механізму інформаційного обміну між суб'єктами туристичної діяльності.

Перехід до стадії активного масового розвитку інформаційних систем окреслив питання, пов'язані з необхідністю визначення функціональності цього явища. З метою практичного використання основних концептуальних положень формування інформаційних систем з урахуванням сфери функціонування об'єкту, рівнів управління, процесів управління та ступеня автоматизації здійснено класифікацію інформаційних систем, в основу якої покладено показник її впливу на бізнес підприємства. Дослідження функціонування інформаційних систем у діяльності туристичних підприємств дозволило з'ясувати еволюційну природу цих систем та визначити етапи життєвого циклу, вибір каскадної і спіральної моделей розробки інформаційних систем [1, с. 121].

Для вирішення проблем розроблення та впровадження ефективних інформаційних систем запропоновано алгоритм процедур їх створення, який передбачає: відповідність цілям і завданням туристичного підприємства та процесам, що відбуваються в ньому; забезпеченість гарантії створення системи з необхідними параметрами та в межах визначеного бюджету; забезпеченість простоти супроводження; можливість модифікації та зміни системи відповідно до змін у діяльності підприємства; адаптацію системи до видів інформаційних технологій, які вже застосовуються на підприємстві.

Доведено, що туристична сфера є інформаційно-насиченою, оскільки характеризується різноманітністю ділових зв'язків із партнерами (відповідно до КВЕД з туризмом пов'язано понад 60 видів економічної діяльності), динамічністю бізнес-процесів, індивідуалізацією туристичних послуг, технологічним удосконаленням та високою конкуренцією. Встановлено, що розвиток туристичного бізнесу стає неможливим без впровадження сучасних інформаційних технологій бухгалтерського обліку, які забезпечують: інтеграцію і зв'язок; покращання якості послуг; передачу великого обсягу інформації; збільшення швидкості обслуговування та ефективність діяльності; можливість враховувати потреби кожного індивідуального клієнта; ефективний зворотний зв'язок. У результаті визначено та охарактеризовано види інформаційних технологій у туризмі, а саме: глобальні розподільчі системи; системи бронювання та резервування; електронні інформаційні системи; інформаційні системи менеджменту; мобільні системи зв'язку; послуги глобальної комп'ютерної мережі.

Упровадження в управлінську діяльність туристичних підприємств дослідницького підходу базується на застосуванні сучасних досягнень у сфері інформаційних технологій бухгалтерського обліку, які забезпечують повноту, своєчасність інформаційного відображення керованих процесів, можливість їх моделювання, аналізу та прогнозування. Встановлено, що основою взаємодії між різними складовими туристичної інфраструктури є інформація, а інформаційна інфраструктура являє собою інформаційну взаємодію фізичних, юридичних осіб

та державних органів влади, яка забезпечує умови відтворення різних процесів (політичних, правових, організаційних, виробничих, соціально-економічних, науково-технічних). Компаративний аналіз наукових поглядів на еволюційний розвиток інформаційних ринків дав можливість встановити такі три періоди: початковий, активного і слабого розвитку. Під впливом глобальних інформаційних змін, відбулося відродження періоду активного розвитку, який характеризується якісно і змістовно новими інформаційними потребами та інформацією, що їх задовольняє. Це доповнення періодизації розвитку інформаційного ринку дало можливість оцінити його як елемент механізму управління туризмом.

На основі теоретичного дослідження процесів становлення інформаційного ринку визначено його структуру в туризмі. Особливістю інформаційного ринку як елемента механізму управління туризмом є специфічність його учасників та товару. При цьому учасниками ринку є: продавець (туроператор, тур-агент); виробник туристичного продукту (засоби розміщення, заклади харчування, транспортні підприємства, екскурсійні бюро та ін.); споживач (турист). Розкрито змістовну сутність таких складових інформаційного ринку, як: інформаційні ресурси (туристична, фінансова та інша інформація); інформаційний продукт (пакет послуг); інформаційна послуга (дії туристичних операторів та агентів щодо реалізації туристичного продукту); інформаційні технології в туризмі.

За результатами аналізу наукових поглядів виявлено неоднозначність у тлумаченні понять у сфері інформаційних технологій, зокрема у нормативно-правових документах, їх недостатню адаптацію до сфери туризму. Зазначене викликало необхідність уточнення дефініцій: "інформація", "економічна інформація", "середовище", "інформаційне середовище", "інформаційна система", "інформаційна технологія", що дасть можливість розширити термінологічну базу у сфері інформаційних технологій з урахуванням галузевої специфіки для практичного застосування [2, с. 65].

Виявлено вплив сучасних інформаційних технологій бухгалтерського обліку на структурно-функціональні аспекти менеджменту суб'єктів туристичної діяльності. Розвиток і широке застосування інформаційних технологій дає можливість вирішити проблему ефективного використання потужних концептуальних, математичних і технічних засобів, одним із яких є реінжиніринг бізнес-процесів. Виявлено нові підходи до розуміння значущості інформаційних технологій у реінжинірингу, які дадуть можливість працювати туристичним підприємствам по-новому і застосовувати новий підхід до проектування бізнес-процесів. Розроблено алгоритм застосування інформаційних технологій у реінжинірингу бізнес-процесів підприємств.

Основним завданням інформаційних технологій є радикальні зміни бізнес-процесів і покращання основних показників діяльності підприємств, зокрема, досягнення як тактичних, так і стратегічних цілей. Дотримуючись такого підходу, запропоновано поетапне впровадження інформаційних технологій на підприємстві в процесі реінжинірингу, який передбачає: прийняття рішення про впровадження інформаційних технологій; пошук та дослідження варіантів ІТ; виявлення відповідності інформаційних технологій параметрам вибору; планування і початок робіт із впровадження ІТ; проектування процесу їх впровадження; затвердження необхідних документів; безпосередньо впровадження; оцінка результатів [3, с. 78].

Встановлено, що зміни в технології управління туристичними підприємствами під впливом інформаційних технологій бухгалтерського обліку обумовлюють необхідність організаційного моделювання шляхом структурування бізнесу та впровадження організаційних змін, тобто виникає необхідність здійснення реструктуризації управління туристичними підприємствами. Розкрито різні напрями реалізації цього процесу, а саме: автоматизація управління і, як результат, створення на підприємстві інтегрованої управлінсько-інформаційної системи через автоматизацію окремих функціональних процесів і підприємства в цілому; модифікація організаційної структури управління туристичним підприємством з урахуванням різних типів реакцій за діями, що відбуваються на підприємстві в межах його організаційної структури.

Доведено залежність модифікації організаційних структур управління суб'єктами туристичної діяльності від типу організації та її організаційної структури, а також ступеня застосування інформаційних технологій. У результаті запропоновано класифікацію типів організації (єдноратична; багатомірна; партисипативна; підприємницька; мережева; віртуальна) з урахуванням галузевої специфіки і переходу суспільства на інформаційну стадію розвитку. Визначено особливості їх функціонування з урахуванням впливу інформаційних технологій.

Створення комплексної системи автоматизації управління бізнес-процесами вирішить низку актуальних на сьогодні проблем: відсутність організаційної єдності серед підрозділів підприємства, зокрема, однакового розуміння сутності бізнес-процесів, уніфікації нормативно-довідкової інформації; складність планування діяльності на всіх рівнях управлінської вертикалі; контролю за поточним виконанням завдань тощо. У зв'язку з цим розроблено та охарактеризовано поетапність створення комплексної автоматизованої системи управління підприємством. Виявлено переваги та недоліки можливих варіантів її створення туристичними підприємствами та визначено критерії вибору. Встановлено вірогідність виникнення ризиків, що супроводжують процес впровадження комплексної системи автоматизації управління.

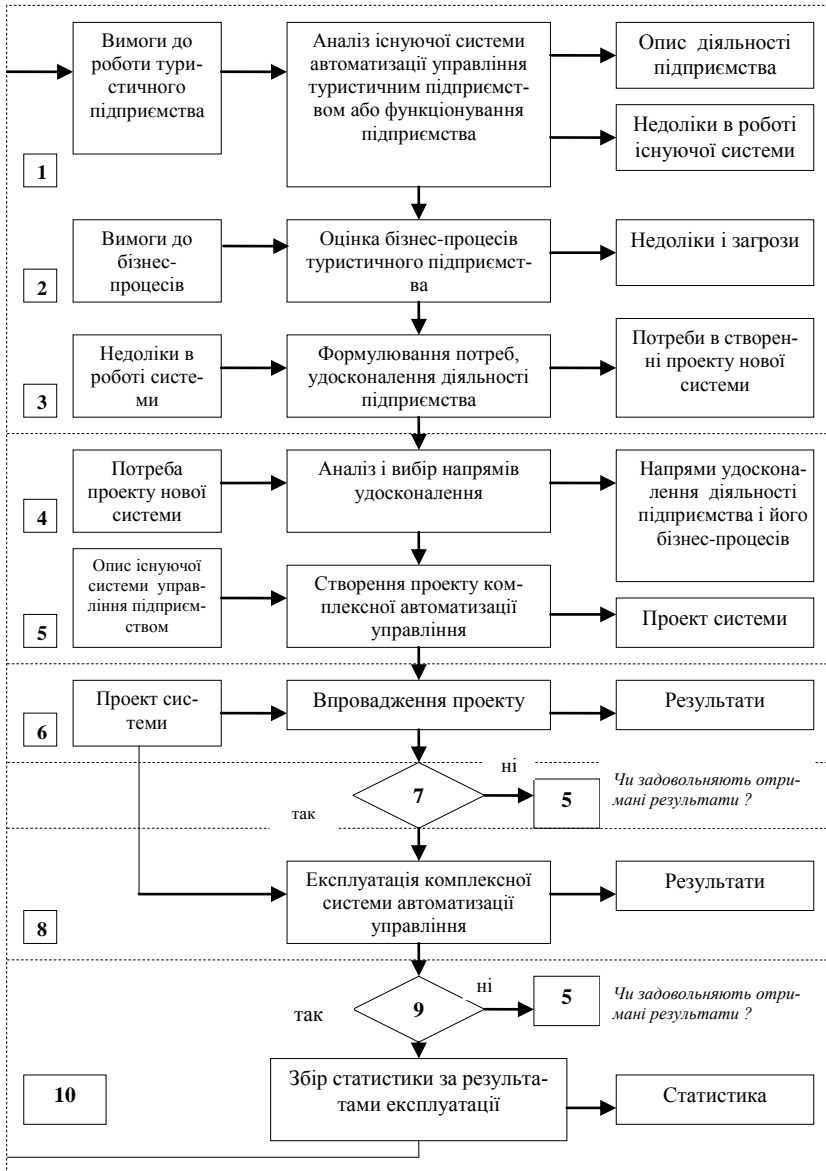

Рисунок – Алгоритм упровадження комплексної системи автоматизації управління туристичним підприємством

За результатами аналізу сучасного стану ринку інформаційних технологій бухгалтерського обліку виявлено стійку тенденцію зростання попиту на існуючі комплексні системи автоматизації управління туристичними підприємствами. Для підприємств туристичної сфери їх розроблення та впровадження є масштабним і достатньо складним процесом. Розроблено алгоритм впровадження комплексної автоматизованої системи управління (рисунок), послідовність виконання якого допоможе підприємствам уникнути помилок, що негативно впливають на бюджет фірми, стосунки з партнерами і споживачами, соціально-психологічний клімат у колективі. Досліджено можливість впровадження системи автоматизації управління підприємствами туристичної індустрії через створення та експлуатацію окремих автоматизованих робочих місць, які сприяють оптимізації роботи найбільш завантажених спеціалістів підприємства та покращують якість надання туристичних послуг.

На основі синтезу різних наукових поглядів уточнено поняття "автоматизоване робоче місце", під яким розуміється професійно-орієнтований комплекс технічних, інформаційних, програмних і методичних засобів призначених для обробки даних, задоволення потреб управління у необхідній інформації, автоматизації функцій спеціаліста, які виконуються на його робочому місці та можуть бути складовою частиною локальних комп'ютерних мереж і мати доступ до глобальних. Запропоновано практичний інструментарій оцінки ефективності використання інформаційних технологій у менеджменті суб'єктів туристичної діяльності.

Посилення впливу інформаційних технологій бухгалтерського обліку на бізнес-процеси підприємств туристичної індустрії вимагає довгострокового планування їх розвитку, тобто формування стратегії у сфері інформаційних технологій, що є частиною загальної бізнес-стратегії підприємства. За результатами досліджень виявлено необхідність уточнення процесу розроблення ІТ-стратегії туристичного підприємства. Узагальнено і розроблено основні етапи формування та реалізації стратегії в області інформаційних технологій, які пов'язані, в першу чергу, з підтримкою бізнес-процесів.

За результатами досліджень виявлено недоліки та визначено переваги щодо здійснення всіх етапів формування ІТ-стратегії в діяльності підприємств туристичної сфери, доведено необхідність здійснення оцінки її ефективності з урахуванням реалізації стратегій "економічності" та "результативності". Доведено, що під час розроблення стратегії у сфері інформаційних технологій важливим є етап узгодженості бюджету туристичного підприємства з ІТ-бюджетом. Встановлено, що на сьогодні річний ІТ-бюджет підприємств України становить приблизно 3...5% річного бюджету підприємства і спрямований, здебільшого, на підтримку існуючих інформаційних технологій в експлуатаційній

готовності та/або оновлення існуючої ІТ-інфраструктури. Усвідомлення того, що структура ІТ-бюджету залежить від особливостей бізнесу і завдань, які перед ним стоять, привело до розмежування його на операційний та інвестиційний бюджети. Визначено перелік витрат та вимог, відповідно до яких повинно здійснюватися формування складових бюджету у сфері інформаційних технологій.

Висновки. Таким чином, у ході проведеного дослідження здійснено теоретичні та науково-практичні узагальнення проблеми застосування інформаційних технологій бухгалтерського обліку в управлінні суб'єктами туристичної діяльності, запропоновано методологічний та практичний інструментарій її вирішення. Результати мають концептуально-теоретичний та науково-прикладний характер, що дає можливість їх використання в науці та на практиці.

Список літератури

1. Клименко, О. В. Інформаційні системи і технології в обліку [Текст] : навчальний посібник / О. В. Клименко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
2. Мельниченко, С. В. Особливості використання інформаційних технологій як складової стратегії розвитку туризму [Текст] / С. В. Мельниченко // Формування стратегії сталого розвитку туризму і курортів в Україні : Всеукр. кругл. стіл, 26 черв. 2007. Київ : [зб. наук. стат. та виступ.]. – Сімферополь : Сімф. міська друкарня, 2007. – С. 68 – 75.
3. Мисака, Г. В. Бухгалтерський облік [Текст] : навчальний посібник / Г. В. Мисака, В. М. Шаманська. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.
© І.В. Нестеренко, 2010.

УДК 657.21:336.69:006.32

О.В. Топоркова, канд. екон. наук
Т.О. Євлаш, асп.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ П(С)БО ТА МСБО СТОСОВНО ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ОБЛІКУ

Здійснено порівняльний аналіз національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку стосовно відображення дебіторської заборгованості в обліку і фінансовій звітності.